

Ομάδες Σκέψης: Ιστορία & Διεθνείς Σχέσεις

Η Συμμαχία Ελλάδας - Ισραήλ: Προσδοκίες και Κίνδυνοι

20
14

THE HELLENIC ALUMNI ASSOCIATION
OF THE LONDON SCHOOL OF ECONOMICS
AND POLITICAL SCIENCE ■

www.lsealumni.gr

Ομάδες Σκέψης Β΄ Κύκλος 2014

Αγαπητοί αναγνώστες,

Σας παρουσιάζουμε τα Κείμενα Θέσης (Policy Papers) των Ομάδων Σκέψης (Think Tank) του Ελληνικού Συλλόγου Αποφοίτων του London School of Economics and Political Science.

Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του Συλλόγου και με στόχο τη συνδρομή των αποφοίτων του LSE στο δημόσιο διάλογο στη χώρα μας, το 2013 προχωρήσαμε στη δημιουργία Think Tank.

Σκοπός του Think Tank είναι η αξιοποίηση του πλούσιου πνευματικού δυναμικού των αποφοίτων του LSE με εξειδίκευση σε διαφορετικούς επιστημονικούς τομείς. Τα μέλη των Ομάδων Σκέψης, μέσα από τη δικτύωση και τη συνεργασία μεταξύ τους, παράγουν Κείμενα Θέσης (Policy papers) τα οποία περιλαμβάνουν συγκεκριμένες προτάσεις για θέματα που απασχολούν την Ελλάδα, στο εγχώριο και το διεθνές περιβάλλον. Οι προτάσεις έχουν προκύψει από δημιουργική σκέψη, από καινοτόμες και πρωτοπόρες απόψεις και στοχεύουν στη θεμελίωση ιδεών και πλαισίων και στην κινητοποίηση της Πολιτείας και των θεσμικών εκπροσώπων προτείνοντας λύσεις.

Τα θέματα που καλύπτουν οι Ομάδες Σκέψης είναι: Οικονομία και Ανάπτυξη, Πολιτική και Κοινωνία, Μέσα Ενημέρωσης, Επικοινωνίας και Τεχνολογία και τέλος, Ιστορία και Διεθνείς Σχέσεις.

Στο κείμενο που ακολουθεί, ο συγγραφέας της Ομάδας «Ιστορία και Διεθνείς Σχέσεις» αναλύει τις προσδοκίες και τους κινδύνους της συμμαχίας μεταξύ Ελλάδας και Ισραήλ όπως και τις προοπτικές της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

Καλή ανάγνωση.

Με εκτίμηση,

Μαρία Ι. Ξυτάκη
Πρόεδρος Δ.Σ. Συλλόγου

THE HELLENIC ALUMNI ASSOCIATION
OF THE LONDON SCHOOL OF ECONOMICS
AND POLITICAL SCIENCE ■

Ομάδες Σκέψης:
Ιστορία & Διεθνείς Σχέσεις

Η Συμμαχία Ελλάδα - Ισραήλ: Προσδοκίες και Κίνδυνοι

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
LONDON SCHOOL OF ECONOMICS
AND POLITICAL SCIENCE

Ομάδα Σκέψης: Ιστορία & Διεθνείς Σχέσεις

Η συμμαχία Ελλάδα - Ισραήλ: Προσδοκίες και Κίνδυνοι

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ:

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΥΡΩΔΙΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Από τα μέσα περίπου του 2010, η Ελλάδα προχώρησε σε μία στρατηγική επιλογή προσέγγισης και συνεργασίας με το κράτος του Ισραήλ στους τομείς της οικονομίας, της ενέργειας και της άμυνας. Η σύσφιξη των σχέσεων των δύο χωρών δημιούργησε στην ελληνική πλευρά ισχυρές προσδοκίες για την αναβάθμιση του ρόλου της στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Το ενεργειακό, και συγκεκριμένα η ανακάλυψη κοιτασμάτων φυσικού αερίου στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη του Ισραήλ και της Κύπρου και η ενδεχόμενη ύπαρξη κοιτασμάτων, δυτικότερα, στην περιοχή της Ελλάδας, αποτέλεσε κίνητρο και πυρήνα της συνεργασίας αυτής και οδήγησε την ελληνική πλευρά σε προσδοκίες για μια μακροχρόνια συνεργασία στην εξόρυξη, εκμετάλλευση των ενεργειακών πόρων και στην εξαγωγή τους στις ευρωπαϊκές αγορές μέσω αγωγού από την Ελλάδα, ή σταθμού υδροποίησης φυσικού αερίου στην Κύπρο. Η κοινότητα συμφερόντων ανάμεσα στην Ελλάδα και το Ισραήλ θα είχε μακροπρόθεσμη δυναμική και θα αναβάθμιζε το ρόλο της Ελλάδας ως σημαντικού ενεργειακού κόμβου για τον ανεφοδιασμό της Ευρώπης.

Η επιλογή της συνεργασίας ενισχύθηκε και από το γεγονός της απομάκρυνσης του Ισραήλ από την Τουρκία, τον επί δεκαετίες στενό του σύμμαχο στη Μέση Ανατολή. Η ελληνική πλευρά βασιζόμενη στην πεποίθηση ότι η διάρρηξη της σχέσης Ισραήλ - Τουρκίας θα έχει βάθος και συνέχεια, θεώρησε ότι αποτελεί το μοναδικό σύμμαχο που θα μπορούσε να αμβλύνει την περιφερειακή απομόνωση του Ισραήλ και, φυσικά, το μοναδικό «δρόμο» για εξαγωγή των ενεργειακών του πόρων στην Ευρώπη.

Στο πλαίσιο αυτό, η ελληνική πλευρά ενίσχυσε και τη στρατιωτική συνιστώσα της συνεργασίας με το Ισραήλ με στόχο αυτή να λειτουργήσει αποτρεπτικά για περιφερειακούς δρώντες που θα αμφισβητούσαν τα δικαιώματα, κυρίως της Ελλάδας και της Κύπρου, στην εξόρυξη των υδρογονανθράκων, είτε θα παρεμπόδιζαν τη μεταφορά τους στις ευρωπαϊκές αγορές. Σε μεγάλο βαθμό, δηλαδή, η στρατιωτική συμμαχία δομήθηκε ως ανασχετικός παράγοντας στις τουρκικές ενεργειακές επιδιώξεις και απειλές.

Ακόμη, η στρατιωτική συνεργασία ενίσχυε τις προσδοκίες ότι το Ισραήλ είναι ο παράγοντας εκείνος που μακροπρόθεσμα θα υποστήριζε τις ελληνικές θέσεις στη μακροχρόνια αντιπαράθεση με την Τουρκία. Μάλιστα, το φερόμενο ως επεισόδιο ανάμεσα σε ισραηλινά και τουρκικά μαχητικά αεροσκάφη εντός του κυπριακού εναέριου χώρου το Μάιο του 2012 «επιβεβαίωνε» τα επιχειρήματα αυτά.

Όμως, η έμφαση στα πλεονεκτήματα της επιλογής μιας συμμαχίας με το Ισραήλ αποκρύπτει τους σημαντικούς κινδύνους που αυτή εμπεριέχει. Οι περιφερειακές εξελίξεις μετά τις αραβικές εξεγέρσεις δημιούργησαν ένα νέο πολιτικό πλαίσιο στην περιοχή. Η κρίση στη Συρία είναι πιθανόν να φέρει πιο κοντά το Ισραήλ και την Τουρκία το επόμενο διάστημα, καθώς αφενός δημιουργείται μία απρόβλεπτη κατάσταση στα σύνορα των δύο κρατών και αφετέρου Τουρκία και Ισραήλ βρίσκονται στο ίδιο στρατόπεδο απέναντι σε άλλους περιφερειακούς δρώντες, όπως το Ιράν, που επιδιώκουν διαφορετική στρατηγική για το μέλλον της Συρίας. Παράλληλα, η ενδυνάμωση των εξτρεμιστών στο Ιράκ (ISIS) ενεργοποιεί κοινά αντανάκλαστικά των δύο κρατών. Η απολογία Νετανιάχου για την επέμβαση στο Μαβί Μαρμαρά είναι η αντανάκλαση των προθέσεων και των βαθύτερων διεργασιών ανάμεσα στις δύο πλευρές.

Ταυτόχρονα και στο ενεργειακό πεδίο, οι συζητήσεις ανάμεσα στους κύριους, ισραηλινών και αμερικανικών συμφερόντων, επενδυτές για την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων στην ισραηλινή ΑΟΖ, και στις μεγαλύτερες τουρκικές εταιρείες πετρελαίου για τη μεταφορά των ενεργειακών πόρων από το Ισραήλ στην Ευρώπη μέσω αγωγού στην Τουρκία, δείχνουν ότι το Ισραήλ δεν έπαψε να εξετάζει διαφορετικές επιλογές στον τομέα αυτό.

Πιθανή προσέγγιση Ισραήλ - Τουρκίας ή/και απόφαση για κατασκευή αγωγού για τη διοχέτευση των υδρογονανθράκων προς τις ευρωπαϊκές αγορές μέσω της Τουρκίας θα κατέρριπτε τις δύο βασικές προσδοκίες της ελληνικής πλευράς, αφήνοντας την απομονωμένη στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και με σημαντικές εξαρτήσεις Ελλάδας και Κύπρου από την Τουρκία για την εξαγωγή των ενεργειακών τους πόρων.

Παράλληλα με τους κινδύνους αυτούς, η συμμαχία με το Ισραήλ και ειδικά ο στρατιωτικός της βραχίονας θεωρείται ως απειλή για τον αραβικό κόσμο και επηρεάζει αρνητικά τις πολιτικές και οικονομικές προοπτικές της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στην περιοχή. Η συμμαχία με το Ισραήλ περιορίζει σημαντικά το ρόλο που θα μπορούσε να διαδραματίσει η Ελλάδα - και με βάση τις δυσκολίες της Τουρκίας στην περιοχή- τόσο στο οικονομικό πεδίο, όσο και για την προώθηση της ειρήνης και της συνεργασίας στη Μέση Ανατολή.

Σε κάθε περίπτωση, η αδυναμία κατανόησης των αλλαγών και της δυναμικής τους στο περιβάλλον της συμμαχίας Ελλάδας- Ισραήλ, η αντίληψη ότι το Ισραήλ θεωρεί τη συμμαχία αυτή ως μία μακροπρόθεσμη επιλογή της εξωτερικής του πολιτικής και, φυσικά, η πρόσδεση της Ελλάδας στη συμμαχία αυτή με ταυτόχρονη υποβάθμιση των σχέσεών της με τον αραβικό κόσμο και τη δυναμική του, εμπεριέχουν κινδύνους και είναι πιθανό να οδηγήσουν σε εξελίξεις με σημαντικό κόστος.

Η ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΙΣΡΑΗΛ: ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

Εισαγωγή

Από τα μέσα περίπου του 2010, η Ελλάδα προχώρησε στη στρατηγική επιλογή προσέγγισης με το κράτος του Ισραήλ και στη συνεργασία σε διάφορους τομείς, κυρίως στην ενέργεια, το στρατιωτικό και αμυντικό τομέα και την οικονομία. Η σύσφιξη των σχέσεων αρχικά και η συμμαχία με το Ισραήλ αργότερα, δημιούργησε σημαντικές προσδοκίες στην ελληνική πλευρά για τα πολλαπλά οφέλη που αυτή θα επέφερε. Ωστόσο, η μεγάλη έμφαση που δόθηκε στα οφέλη και τα πλεονεκτήματα της συμμαχίας επισκίασε τους πιθανούς κινδύνους που αυτή εμπεριέχει και δεν άφησε χώρο για τη συστηματική ανάλυσή τους.

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να εξετάσει εάν η στρατηγική προσέγγιση με το Ισραήλ είναι μία πολλά υποσχόμενη επιλογή ή μια απόφαση υψηλού κινδύνου για την ελληνική εξωτερική πολιτική. Στο πλαίσιο αυτό παρουσιάζονται οι βασικές προσδοκίες της ελληνικής πλευράς από τη συμμαχία της με το Ισραήλ και αναλύονται οι κίνδυνοι που πιθανόν απορρέουν από αυτή.

Το θέμα παρουσιάζει σημαντικό ερευνητικό ενδιαφέρον και αποτελεί ένα από τα κεντρικά ζητήματα διαλόγου (debates) που κυριαρχούν αυτή τη στιγμή στην ακαδημαϊκή και πολιτική σκηνή σχετικά με την ελληνική εξωτερική πολιτική. Η έρευνα στοχεύει να συμβάλει στον επιστημονικό και δημόσιο διάλογο σχετικά με τον καθορισμό και τη διαμόρφωση των βασικών κατευθύνσεων της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

Οι Προσδοκίες

Η απόφαση της ελληνικής πλευράς να ενισχύσει τους δεσμούς της με το Ισραήλ και να προωθήσει τη συνεργασία μαζί του βασίζεται στους παρακάτω ισχυρισμούς: Πρώτον, η συνεργασία με το Ισραήλ προσφέρει σημαντικά οφέλη στον ενεργειακό τομέα και έχει τη δυναμική να αναδείξει την Ελλάδα σε σημαντικό ενεργειακό παίκτη τα επόμενα χρόνια. Δεύτερον, η συμμαχία εξασφαλίζει τη στρατιωτική ενίσχυση και την αμυντική θωράκιση της Ελλάδας. Τρίτον, μπορεί να δώσει σημαντική ώθηση και σε άλλους, πέραν της ενέργειας, τομείς της ελληνικής οικονομίας. Συνολικά, αναβαθμίζει τη θέση της Ελλάδας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής και ενισχύει τον ρόλο της σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

Πιο συγκεκριμένα, στον ενεργειακό τομέα, η ανακάλυψη και η προοπτική εκμετάλλευσης των ισραηλινών «Tamar» και «Leviathan» και των κυπριακών κοιτασμάτων και η ενδεχόμενη ύπαρξη υδρογονανθράκων και δυτικότερα, στην περιοχή της Ελλάδας, αποτέλεσαν το κίνητρο και τον πυρήνα της συνεργασίας αυτής.

Η πιθανότητα ύπαρξης σημαντικών κοιτασμάτων και στη δική της Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και, φυσικά, η φιλοδοξία να αποτελέσει κράτος-κόμβος για τον ενεργειακό ανεφοδιασμό της Ευρώπης δημιούργησαν στην ελληνική πλευρά ισχυρές προσδοκίες για μια μακροχρόνια συνεργασία Ελλάδας και Ισραήλ για την εξόρυξη των ενεργειακών κοιτασμάτων και την εξαγωγή τους στην Ευρώπη¹. Η προοπτική αυτή οδηγούσε την Ελλάδα και το Ισραήλ, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου, σε ταύτιση συμφερόντων και σε κοινές επιλογές που θα είχαν τη δυναμική να αλλάξουν τον ενεργειακό χάρτη της Ευρώπης, να οδηγήσουν σε «win-win» αποτελέσματα και σε τεράστια οφέλη για τις δύο πλευρές². Σύμφωνα με εκπροσώπους της ελληνικής πλευράς «η συνεργασία στον ενεργειακό τομέα ανάμεσα σε Ελλάδα, Κύπρο και Ισραήλ θα αλλάξει το status quo στην ευρύτερη περιοχή» (Ε. Στυλιανίδης) και «η Ελλάδα εξελίσσεται σε ισχυρό ενεργειακό κόμβο στον Ευρω-μεσογειακό χώρο» (Γ. Μανιάτης)³.

Η ελληνική πλευρά επιθυμεί, με την κατασκευή ενός υποθαλάσσιου αγωγού που θα μεταφέρει το φυσικό αέριο από τα κοιτάσματα του Ισραήλ και της Κύπρου στην Κρήτη και μέσω της ηπειρωτικής Ελλάδας στις ευρωπαϊκές αγορές, να καταστεί σημαντικός ενεργειακός παράγοντας στην Ανατολική Μεσόγειο. Η ένταξη του αγωγού αερίου Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ στα Έργα Κοινού Ενδιαφέροντος (PCI) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τον Οκτώβριο του 2013 ενίσχυσε τις προσδοκίες αυτές.

Ταυτόχρονα, βασισμένη στην καχυποψία του Ισραήλ απέναντι στην Τουρκία και την απομάκρυνση των δύο πρώην συμμάχων, η ελληνική πλευρά θεωρεί ότι αποτελεί τον πλέον αξιόπιστο ενεργειακό εταίρο του Ισραήλ και το μοναδικό «δρόμο» για την εξαγωγή των ενεργειακών του πόρων στην Ευρώπη. Στο πλαίσιο αυτό, ενισχύει τη συνεργασία με το Ισραήλ με στόχο την προώθηση κοινών σχεδίων για την εξόρυξη και την εξαγωγή φυσικού αερίου⁴. Η ίδρυση του Ανώτατου Διακυ-

βερνητικού Συμβουλίου Συνεργασίας με έμφαση στα θέματα ενέργειας και η υπογραφή τον Αύγουστο του 2013 τριμερούς Μνημονίου Κατανόησης ανάμεσα στην Ελλάδα, το Ισραήλ και την Κύπρο για την ενέργεια και τους υδάτινους πόρους είναι ενδεικτικά της εμβάθυνσης της ενεργειακής συνεργασίας ανάμεσα στις δύο πλευρές, όσο και των ελληνικών επιδιώξεων⁵.

Παράλληλα με τη συνεργασία στον τομέα της ενέργειας, η Ελλάδα επιθυμεί και επιδιώκει την ενίσχυση και των διπλωματικών δεσμών ανάμεσα στα δύο κράτη. Η ελληνική πλευρά θεωρεί ότι μέσω της συμμαχίας με έναν ισχυρό περιφερειακό παίκτη θα ενισχύσει τη θέση της στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Η διεθνής επιρροή του Ισραήλ και η μακροχρόνια συμμαχία του με τις ΗΠΑ θα αναβαθμίσει την Ελλάδα στους στρατηγικούς σχεδιασμούς των τελευταίων και θα οδηγήσει στην υποστήριξη των ελληνικών θέσεων και συμφερόντων από αυτές⁶. Η συμμαχία με το Ισραήλ και κατ' επέκταση με τις ΗΠΑ αποτελεί εγγύηση για την ελληνική εξωτερική πολιτική και τις διεκδικήσεις της⁷. Επιπλέον, η Ελλάδα προσβλέπει σε πολιτικά και οικονομικά οφέλη από την υποστήριξη του εβραϊκού λόμπι στο Αμερικανικό Κογκρέσο και τη Wall Street⁸.

Οι δύο πλευρές προχώρησαν ακόμη σε κοινές πρωτοβουλίες και ενέργειες για την εμβάθυνση και της στρατιωτικής τους συνεργασίας. Για το Ισραήλ η επιδείνωση των σχέσεων του με την Τουρκία από το 2009 και μετά, εκτός από την περιφερειακή του απομόνωση, προκάλεσε και σημαντικό έλλειμμα σε στρατιωτικό και επιχειρησιακό επίπεδο, γεγονός που έκανε επιτακτική την επαναξιολόγηση της στρατηγικής και των συμμαχιών του στην περιοχή. Η Ελλάδα και η Κύπρος προσέφεραν μέσω του εναέριου και θαλάσσιου χώρου τους σημαντικό «στρατηγικό βάθος» στο Ισραήλ και φυσικά τη δυνατότητα να διεξάγει στρατιωτικές ασκήσεις εξισορροπώντας την απώλεια της συμμαχίας του με την Τουρκία⁹.

Για την ελληνική πλευρά η στρατιωτική συμμαχία θεωρήθηκε απαραίτητη και επωφελής για δύο κυρίως λόγους. Πρώτον, εξυπηρετούσε την αμυντική θωράκιση της ενεργειακής συνεργασίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Συγκεκριμένα, εξασφάλιζε τη δυνατότητα της Ελλάδας και της Κύπρου να προχωρήσουν τις διαδικασίες εκμετάλλευσης των ενεργειακών κοιτασμάτων με ασφάλεια, λειτουργώντας αποτρεπτικά για άλλους περιφερειακούς παίκτες, κυρίως την Τουρκία, που επιθυμούσαν είτε να αμφισβητήσουν τα δικαιώματα των κρατών στην εξόρυξη των υδρογονανθράκων, είτε να παρεμποδίσουν με άλλους τρόπους την μεταφορά τους προς τις ευρωπαϊκές αγορές¹⁰. Το γεγονός ότι το Ισραήλ θα έχει ισχυρά συμφέροντα στην κυπριακή ΑΟΖ αλλά και στο δρόμο της μεταφοράς του φυσικού αερίου προς την Ευρώπη μέσω της Ελλάδας, θα το ωθούσε να αντιμετωπίσει οποιαδήποτε εχθρική ενέργεια εναντίον των εγκαταστάσεων εξόρυξης ή των υποδομών μεταφοράς. Σε μεγάλο βαθμό δηλαδή, ο στρατιωτικός βραχίονας της συμμαχίας δομήθηκε με άξονα την απειλή και τις ενεργειακές επιδιώξεις της Τουρκίας στην περιοχή¹¹. Δεύτερον, η στρατιωτική συνεργασία θα αναβάθμιζε τη θέση της Ελλάδας καθώς θα αντικαθιστούσε την Τουρκία στους στρατηγικούς σχεδιασμούς του Ισραήλ. Η ελληνική πλευρά είδε τη στρατιωτική συμμαχία με το Ισραήλ και κατ' επέκταση με τις ΗΠΑ ως παράγοντα ενδυνάμωσης των ελληνικών θέσεων και επιδιώξεων σε βάρος της Τουρκίας. Το Ισραήλ θεωρήθηκε ο παράγοντας εκείνος που θα υποστήριζε διπλωματικά και στρατιωτικά τις ελληνικές θέσεις στην πολυετή αντιπαράθεσή της με την γείτονα.

Το Μνημόνιο (Σεπτέμβριος 2013) και τα Πρωτόκολλα Συνεργασίας (Νοέμβριος 2013) εμβάθυναν και εξειδίκευσαν το πλαίσιο της στρατιωτικής συμμαχίας των δύο πλευρών, η οποία είχε ήδη ενισχυθεί με μια σειρά από κοινές στρατιωτικές ασκήσεις όπως οι «Glorious Spartan 2008», «Minoan Stars 2010», «Blue Flag 2013» και «Noble Dina»¹². Η αντικατάσταση της Τουρκίας από την Ελλάδα στα στρατιωτικά γυμνάσια με το Ισραήλ και τις ΗΠΑ (Noble Dina)¹³ ενδυνάμωσαν τις ελληνικές προσδοκίες για στρατιωτική αναβάθμιση και μάλιστα με ταυτόχρονη υποβάθμιση της Τουρκίας στις στρατιωτικές συμμαχίες στην περιοχή. Ενώ, το φερόμενο ως επεισόδιο ανάμεσα σε ισραηλινά και τουρκικά μαχητικά αεροσκάφη εντός του κυπριακού εναέριου χώρου το Μάιο του 2012¹⁴ «επιβεβαίωσε» ότι το Ισραήλ είναι ο σύμμαχος που θα υποστήριζε την Ελλάδα στην μακροχρόνια διαμάχη με την Τουρκία.

Παράλληλα, επικράτησε η άποψη ότι η σύσφιξη των σχέσεων με το Ισραήλ, ακόμα και σε στρατιωτικό επίπεδο, δεν θα είχε σημαντικό κόστος για την ελληνική εξωτερική πολιτική στην περιοχή. Έχοντας ως δεδομένα την κάμψη στις οικονομικές και πολιτικές σχέσεις της Ελλάδας με τον αραβικό κόσμο και την ανάδυση της Τουρκίας ως περιφερειακού παίκτη με ισχυρά ερείσματα στην περιοχή, η ελληνική πλευρά θεώρησε ότι δεν έχει τη δυνατότητα να αποκομίσει σημαντικά οικονομικά και πολιτικά οφέλη από τον αραβικό κόσμο. Επομένως, η συνεργασία με το Ισραήλ, δεν θα επηρέαζε σημαντικά τις ήδη περιορισμένες δυνατότητες και προοπτικές της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στη Μέση Ανατολή¹⁵.

Τέλος, η ελληνική πλευρά αποβλέπει σε σημαντικά οφέλη και σε οικονομικό επίπεδο από τη συνεργασία με το Ισραήλ. Επιδιώκει την προσέλκυση επενδύσεων από οικονομικούς κολοσσούς ισραηλινών συμφερόντων κυρίως στον τομέα του τουρισμού, των υποδομών, των τηλεπικοινωνιών, των μεταφορών, της ενεργειακής τεχνολογίας, της θαλάσσιας διαχείρισης και της αγροτικής παραγωγής. Ανάμεσα σε άλλα το Ανώτατο Διακυβερνητικό Συμβούλιο Συνεργασίας προωθεί τον τουρισμό, την ανταλλαγή τεχνολογίας και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας ανάμεσα στα δύο κράτη¹⁶.

Οι Κίνδυνοι

Οι προσδοκίες αυτές οδήγησαν την ελληνική πλευρά να ενισχύσει περαιτέρω τη συνεργασία με το Ισραήλ και να οικοδομήσει μια στρατηγική συμμαχία μαζί του. Ωστόσο, η έμφαση στις προσδοκίες και τα πλεονεκτήματα δεν μπορεί να παραβλέπει τους πιθανούς κινδύνους που η συμμαχία αυτή εμπεριέχει.

Η Ελληνική στρατηγική προσέγγισης με το Ισραήλ στηρίχθηκε, όπως είδαμε, σε δύο βασικούς συλλογισμούς. Πρώτον, οι σχέσεις Ισραήλ-Τουρκίας έχουν υποστεί ανεπανόρθωτο πλήγμα, γεγονός που αποκλείει το ενδεχόμενο επαναπροσέγγισης και συνεργασίας των δύο πλευρών. Επομένως, σύμφωνα με την ελληνική πλευρά, το Ισραήλ θεωρεί την Ελλάδα ως το μοναδικό σύμμαχο που θα μπορούσε να αμβλύνει την περιφερειακή του απομόνωση και επενδύει στρατηγικά στη συμμαχία μαζί της. Δεύτερον, η Ελλάδα θεωρεί ότι αποτελεί πλέον το μοναδικό «δρόμο» για την εξαγωγή των ενεργειακών πόρων του Ισραήλ στην Ευρώπη. Επομένως, η συμμαχία ανάμεσα στην Ελλάδα και το Ισραήλ μπορεί να έχει μακροπρόθεσμη προοπτική.

Ωστόσο, και οι δύο αυτές υποθέσεις βασίστηκαν σε ανεπαρκείς αναλύσεις του ευρύτερου περιβάλλοντος της συμμαχίας και δεν έλαβαν υπόψη τη δυναμική των αλλαγών που συντελέστηκαν σε περιφερειακό επίπεδο τα τελευταία χρόνια.

Από το 2010, οπότε το Ισραήλ και η Τουρκία διέρρηξαν τις σχέσεις τους, οι σημαντικές αλλαγές που επήλθαν στην πολιτική κατάσταση της Μέσης Ανατολής δημιουργούν το έδαφος για την επαναπροσέγγιση και τη συνεργασία των δύο κρατών. Συγκεκριμένα, οι αραβικές εξεγέρσεις και η κρίση στην Συρία έχουν προκαλέσει πολυεπίπεδες εξελίξεις στην περιοχή. Ενώ έως το 2011 η βελτίωση των σχέσεων της Τουρκίας με το καθεστώς του Bashar al-Assad στη Συρία ήταν ένας από τους βασικούς λόγους δυσaréσκειας του Ισραήλ, η συριακή κρίση και η αλλαγή πλεύσης της Τουρκίας υπέρ της ανατροπής του καθεστώτος, φέρνει Ισραήλ και Τουρκία στο ίδιο στρατόπεδο και ανοίγει το δρόμο για μία κοινή αντιμετώπιση της απρόβλεπτης κατάστασης που δημιουργείται στα σύνορα των δύο κρατών¹⁷.

Παράλληλα, ενώ μέχρι πρόσφατα η προσέγγιση Τουρκίας-Ιράν ήταν βασικό σημείο τριβής της με το Ισραήλ, η διαφορετική στρατηγική του Ιράν σχετικά με το μέλλον της Συρίας προκαλεί ρήγμα στις σχέσεις του με την Τουρκία. Το γεγονός αυτό φέρνει το Ισραήλ και τη Τουρκία πιο κοντά, και δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για την επαναπροσέγγισή τους¹⁸. Ακόμα, η περιφερειακή αστάθεια και η ενδυνάμωση των εξτρεμιστών του Ισλαμικού Κράτους στη Συρία και το Ιράκ είναι πηγή ανασφάλειας και για τις δύο χώρες, γεγονός που ενεργοποιεί τα ανταντακλαστικά τους για μία κοινή πολιτική ασφάλειας στα σύνορά τους¹⁹.

Επιπλέον, η Τουρκία, υπό το βάρος των προβλημάτων της στη Μέση Ανατολή αλλά και των εσωτερικών πιέσεων, είναι πιθανό να προχωρήσει σε επαναξιολόγηση των σχέσεών της με το Ισραήλ. Συγκεκριμένα, οι αποτυχίες και τα αδιέξοδα στην εξωτερική της πολιτική (Συρία, Ιράκ, Αίγυπτος) και ο κίνδυνος περιφερειακής της απομόνωσης, σε συνδυασμό με την ανάδυση και ενδυνάμωση του κινήματος Gülen²⁰ στο εσωτερικό της ενδέχεται να οδηγήσουν σε μία πιο μετριοπαθή εξωτερική πολιτική που θα συμπεριλαμβάνει τη βελτίωση των σχέσεων με το Ισραήλ και τις ΗΠΑ. Είναι δεδομένο ότι και οι ΗΠΑ επιθυμούν την εξομάλυνση των σχέσεων των δύο συμμάχων τους στην περιοχή και πιέζουν προς αυτήν την κατεύθυνση²¹.

Αντίστοιχα το Ισραήλ, σε μία δύσκολη γεωγραφικά θέση και απομονωμένο στην περιφέρεια της Μέσης Ανατολής, έχει σημαντική γεωπολιτική εξάρτηση από την Τουρκία. Λόγω γεωγραφικής θέσης, στρατιωτικής ισχύος, οικονομικής δυναμικής καθώς και του ρόλου της ως γέφυρας μεταξύ του μουσουλμανικού κόσμου και της Δύσης, η Τουρκία μπορεί να προσφέρει σημαντικά οφέλη στο Ισραήλ. Επομένως, παρά την υποβάθμιση των σχέσεών τους, η επικράτηση μιας ρεαλιστικής προσέγγισης στην εξωτερική πολιτική του Ισραήλ θα ευνοούσε τη συνεργασία με την Τουρκία. Η απολογία του Netanyahu τον Μάρτιο του 2013 για την επέμβαση του ισραηλινού στρατού στο Μανι Μαρμαρα το 2010 είναι ενδεικτική και ανταντακλά τις προθέσεις και τις βαθύτερες διεργασίες ανάμεσα στις δύο πλευρές²².

Μπορεί η πλήρης αποκατάσταση της συμμαχίας Ισραήλ και Τουρκίας να μην φαίνεται πιθανή στο άμεσο μέλλον, ωστόσο δεν πρέπει να αποκλειστεί το ενδεχόμενο συνεργασίας τους σε ζητήματα ασφάλειας και ενέργειας μεσοπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα. Η διατήρηση από την πλευρά της Τουρκίας της ρητορικής αντιπαράθεσης με το Ισραήλ με στόχο να διατηρήσει το κύρος της στους αραβικούς πληθυσμούς²³ δεν αναιρεί την προοπτική της συνεργασίας των δύο κρατών. Το επιχείρημα ότι το ρήγμα στις σχέσεις τους είναι βαθύ και θα έχει διάρκεια εξαιτίας της άκαμπτης «ισλαμιστικής» εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας που οδηγεί αυτόματα σε σύγκρουση με το Ισραήλ²⁴ δεν λαμβάνει υπόψη τον πραγματιστικό τρόπο σχεδιασμού της εξωτερικής πολιτικής των γειτόνων μας και μπορεί να οδηγήσει σε παρανοήσεις και λάθη με σημαντικό κόστος. Προσεγγίσεις που αντιμετωπίζουν ως στατικές τις σχέσεις των κρατών στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και παραβλέπουν τη δυναμική τους δεν παρέχουν ένα αξιόπιστο πλαίσιο κατανόησης του περιβάλλοντος της συμμαχίας Ελλάδας-Ισραήλ.

Ακόμα, στον ενεργειακό τομέα, το Ισραήλ ως ανερχόμενος ισχυρός παίκτης με τα σημαντικότερα αποθέματα φυσικού αερίου στην περιοχή εξετάζει διαφορετικούς τρόπους για την εξαγωγή των ενεργειακών του πόρων στην Ευρώπη. Οι οικονομικοί κολοσσοί -ισραηλινών και αμερικανικών συμφερόντων- Noble Energy και Delek Group, κύριοι επενδυτές για την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων στην ισραηλινή ΑΟΖ, επιθυμούν τη βέλτιστη οικονομικά και πολιτικά λύση για την διοχέτευση των πόρων στις ευρωπαϊκές αγορές. Στο πλαίσιο αυτό, εξετάζονται διαφορετικές επιλογές χωρίς να έχουν ληφθεί οι τελικές αποφάσεις. Παρά τις συζητήσεις μεταξύ Ελλάδας, Ισραήλ και Κύπρου για ενεργειακή συνεργασία, δεν έχουν αποκλειστεί εναλλακτικά σενάρια για την δημιουργία ενός αγωγού μέσω της Τουρκίας για την μεταφορά του ισραηλινού και του κυπριακού φυσικού αερίου. Οι συζητήσεις μεταξύ Noble Energy και Delek Group και των μεγαλύτερων τουρκικών εταιριών πετρελαίου -Zorlu Holdings, Enka, Turcas Petrol AS, και Calik Holding- για τον αγωγό μέσω της Τουρκίας²⁵ επιβεβαιώνουν ότι το Ισραήλ δεν έπαψε να εξετάζει εναλλακτικές επιλογές στον τομέα αυτό. Ενώ και ο ισραηλινός Υπουργός Εξωτερικών Avigdor Lieberman ξεκαθάρισε ότι «η διακίνηση [των ενεργειακών πόρων] είναι ένα ιδιωτικό έργο και τις αποφάσεις θα λάβει ο ιδιωτικός φορέας»²⁶. Το γεγονός ότι ο αγωγός μέσω Τουρκίας φαίνεται να είναι οικονομικά πιο συμφέρουσα επιλογή για τους επενδυτές σε σύγκριση με τον αγωγό μέσω Ελλάδας, ή με την κατασκευή τερματικού σταθμού υγροποίησης (LNG) του αερίου στην Κύπρο και, φυσικά, το δεδομένο ότι η Τουρκία με πληθυσμό 80 εκατομμυρίων, αποτελεί σημαντική αγορά για το ισραηλινό φυσικό αέριο, σίγουρα θα επηρεάσουν τις τελικές σχετικές αποφάσεις.

Πιθανή επιλογή κατασκευής αγωγού μέσω της Τουρκίας και όχι μέσω της Ελλάδας, καταρρίπτει τις προσδοκίες να καταστεί η χώρα σημαντικός κόμβος στον ενεργειακό χάρτη της Ανατολικής Μεσογείου. Σε αυτή την περίπτωση, η Ελλάδα και η Κύπρος θα ήταν αντιμέτωπες με δύο ενδεχόμενα. Πρώτον, θα έπρεπε να αναλάβουν μόνες τους την εξόρυξη και μεταφορά των ενεργειακών τους πόρων, επωμιζόμενες ταυτόχρονα και το τεράστιο κόστος που αυτό απαιτεί. Ωστόσο, το γεγονός ότι -σύμφωνα με σχετικές εκτιμήσεις- μόνα τα κυπριακά κοιτάσματα δεν επαρκούν για να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα της επένδυσης αυτής (κατασκευή αγωγού ή σταθμού LNG)²⁷ καθώς και η οικονομική κατάσταση των δύο χωρών, καθιστούν την επιλογή αυτή μη ρεαλιστική. Δεύτερον, Ελλάδα και Κύπρος θα έπρεπε να «συνεργαστούν» με την Τουρκία προκειμένου να εξάγουν τους πόρους τους μέσω αυτής. Μία τέτοια επιλογή θα οδηγούσε σε σημαντικές εξαρτήσεις Ελλάδας και Κύπρου για την εξαγωγή του φυσικού τους αερίου και θα ισχυροποιούσε σημαντικά την Τουρκία²⁸, τόσο στο ενεργειακό όσο και στο πολιτικό πεδίο. Είναι δεδομένο ότι η Τουρκία στοχεύοντας να γίνει ισχυρός ενεργειακός παίκτης²⁹ καταβάλλει σημαντικές προσπάθειες για να προχωρήσουν τα σχέδια αυτά.

Όπως έχει δείξει η δυναμική της οικονομικής συνεργασίας μεταξύ Ισραήλ και Τουρκίας που ενισχύεται³¹ παρά τα διπλωματικά επεισόδια μεταξύ τους, η πλήρης εξομάλυνση των σχέσεων τους δεν αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για αμοιβαία επωφελείς συμφωνίες συνεργασίας σε επιμέρους τομείς. Επομένως, σε περίπτωση που η μεταφορά των ισραηλινών ενεργειακών πόρων μέσω της Τουρκίας αποτελέσει τη βέλτιστη λύση για τους βασικούς επενδυτές, Noble Energy και Delek, Ελλάδα και Κύπρος θα έχουν να «διαλέξουν» ανάμεσα σε λύσεις με μεγάλο κόστος.

Ο Αραβικός Κόσμος και οι Προοπτικές της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής

Παράλληλα με τους κινδύνους που αναφέρθηκαν πιο πάνω, η συμμαχία με το Ισραήλ και ειδικά ο στρατιωτικός της βραχίονας θεωρείται απειλή για τον αραβικό κόσμο και επηρεάζει αρνητικά τις πολιτικές και οικονομικές προοπτικές της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στην περιοχή. Τις τελευταίες δεκαετίες για μια σειρά από λόγους οι σχέσεις της Ελλάδας με τον αραβικό κόσμο υποβαθμίστηκαν και η ελληνική διπλωματία επέδειξε σημαντική αδράνεια στην αξιοποίηση ευκαιριών στην περιφέρεια της Μέσης Ανατολής³¹. Η συμμαχία με το Ισραήλ τα τελευταία χρόνια, όχι μόνο δεν μπορεί να αναστρέψει αυτά τα δεδομένα, αλλά είναι πιθανό να οδηγήσει σε μεγαλύτερη απομόνωση ή ακόμα και εχθρότητα από τα υπόλοιπα κράτη της περιοχής.

Ο αραβικός κόσμος προσφέρει σημαντικές προοπτικές για την ελληνική εξωτερική πολιτική, ιδιαίτερα υπό το βάρος των πρόσφατων εξελίξεων. Συγκεκριμένα, οι αραβικές εξεγέρσεις και η αντικατάσταση των παλαιών, μακρόβιων καθεστώτων από νέα σε χώρες όπως η Αίγυπτος, η Λιβύη και η Τυνησία δημιουργούν σημαντικές ευκαιρίες για μία νέα προσέγγιση (επισκέψεις, μνημόνια συνεργασίας, καθορισμός ΑΟΖ με Αίγυπτο και Λιβύη) με τα κράτη της περιοχής³².

Παράλληλα, η τουρκική εξωτερική πολιτική έχει οδηγήσει τις σχέσεις της Τουρκίας με τα περισσότερα κράτη της Μέσης Ανατολής (Κύπρο, Ισραήλ, Αίγυπτος, Συρία, Ιράν) σε κρίση. Η αδυναμία της να διατηρήσει τις ισορροπίες και τον μεσολαβητικό της ρόλο ανάμεσα σε διαφορετικούς περιφερειακούς παίκτες (Ισραήλ και Συρία, Δύση και Ιράν), οι συχνά αντιφατικές της θέσεις και φυσικά οι απρόβλεπτες περιφερειακές εξελίξεις ενέτειναν τα αδιέξοδα της στην περιοχή³³. Το γεγονός αυτό δημιουργεί υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις πρόσφορο έδαφος για έναν πιο ενεργό ρόλο της Ελλάδας στην Μέση Ανατολή³⁴. Η Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής της εγγύτητας, των δεσμών της με τον αραβικό κόσμο³⁵, αλλά και της δυνα-

τότητάς της να προσεγγίσει τα ζητήματα «από απόσταση» και «εν ψυχρώ», σε αντίθεση με την Τουρκία, έχει την ευκαιρία να οικοδομήσει σχέσεις συνεργασίας με τα νέα καθεστώτα της περιοχής και να διαδραματίσει, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, έναν εποικοδομητικό ρόλο στο ασταθές και απρόβλεπτο περιβάλλον της Μέσης Ανατολής.

Παράλληλα, εκτός από τις πολιτικές ευκαιρίες που παρουσιάζει για την ελληνική εξωτερική πολιτική, ο αραβικός κόσμος εμφανίζει και σημαντική οικονομική δυναμική. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Τουρκία με την στοχευμένη πολιτική που ακολούθησε στον αραβικό κόσμο κατάφερε να αυξήσει το συνολικό εμπόριο με τις χώρες της Μέσης Ανατολής από τα 4,4 δις δολάρια το 2002 σε σχεδόν 26 δις δολάρια το 2010, ενώ προσέλκυσε και σημαντικές επενδύσεις από τις χώρες της ευρύτερης περιοχής³⁶. Παρά τα άνισα μεγέθη και τη διαφορετική δυναμική της ελληνικής και τουρκικής οικονομίας, ο αραβικός κόσμος προσφέρει σημαντικές οικονομικές προοπτικές και για την Ελλάδα. Ενώ, η σύσφιξη των σχέσεων με τα αραβικά κράτη είναι δυνατόν να προωθήσει και άλλες σημαντικές επιδιώξεις της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, όπως η τελική συμφωνία για την οριοθέτηση της ελληνικής ΑΟΖ με την Αίγυπτο και τη Λιβύη. Ωστόσο, η συνεργασία με τα κράτη αυτά προϋποθέτει την επαναξιολόγηση οποιασδήποτε μονομερούς προσέγγισης των εύθραυστων ισορροπιών στην περιοχή.

Η συμμαχία Ελλάδας-Ισραήλ και ιδιαίτερα η στρατιωτική σύνδεση με ένα κράτος που θεωρείται συνεχής απειλή για τους Άραβες επηρεάζει καθοριστικά τη δυναμική της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Περιορίζει τη σημασία της Ελλάδας ως κράτους που επιδιώκει την ειρήνη και τη σταθερότητα καθώς και τη δυνατότητά της να διαδραματίσει διαμεσολαβητικό και ειρηνευτικό ρόλο ανάμεσα στο Ισραήλ και τον αραβικό κόσμο. Η προσήλωση στη στρατηγική συμμαχία με το Ισραήλ που δεν συνοδεύεται από μία συγκεκριμένη πολιτική προσέγγισης με τον αραβικό κόσμο είναι εξαιρετικά δύσκολο να μην σηματοδοτήσει μία παράλληλη απομάκρυνση από τα υπόλοιπα κράτη της Μέσης Ανατολής και να μην οδηγήσει σε περιφερειακή απομόνωσή της. Η εμπλοκή της Ελλάδας μέσω της στρατιωτικής συμμαχίας της με το Ισραήλ στη μακροχρόνια διαμάχη του με τον αραβικό κόσμο θα έχει τεράστιο κόστος και απρόβλεπτες συνέπειες.

Συμπεράσματα

Συνολικά, η ελληνική πλευρά δημιούργησε και διατηρεί υψηλές προσδοκίες από τη συμμαχία της με το Ισραήλ. Θεωρεί ότι η επιλογή αυτή θα έχει σημαντικά οφέλη για την ελληνική εξωτερική πολιτική σε διάφορους τομείς και για το λόγο αυτό εμβαθύνει ακόμα περισσότερο τη συνεργασία μαζί του. Ωστόσο, τα πιθανά οφέλη από τη συμμαχία συνοδεύονται από σημαντικούς κινδύνους. Συγκεκριμένα, ενδεχόμενη προσέγγιση ανάμεσα στο Ισραήλ και την Τουρκία, ακόμα και χωρίς την πλήρη εξομάλυνση των σχέσεών τους, θα κατέρριπτε τις προσδοκίες της Ελλάδας που βλέπει τη συμμαχία ως παράγοντα ενδυνάμωσης των ελληνικών θέσεων και συμφερόντων και το Ισραήλ ως έναν αξιόπιστο και σταθερό σύμμαχο στις ελληνικές επιδιώξεις στην μακροχρόνια διαμάχη με την Τουρκία.

Ακόμη, το ενδεχόμενο οι επενδυτές στα ενεργειακά κοιτάσματα του Ισραήλ να επιλέξουν τη διοχέτευση των υδρογονανθράκων προς τις ευρωπαϊκές αγορές μέσω της Τουρκίας, όχι μόνο θα διέψευδε τις προσδοκίες για αναβάθμιση της Ελλάδας στον ενεργειακό χάρτη της Ανατολικής Μεσογείου αλλά θα οδηγούσε την Ελλάδα και την Κύπρο σε σημαντικές εξαρτήσεις από την Τουρκία για την εξαγωγή των δικών τους ενεργειακών πόρων.

Παράλληλα με τους κινδύνους αυτούς, η συμμαχία με το Ισραήλ και ειδικά ο στρατιωτικός της βραχίονας, καθώς αποτελεί απειλή για τον αραβικό κόσμο, είναι ανασταλτικός παράγοντας για έναν πιο ενεργό ρόλο της Ελλάδας στην περιοχή. Η νέα πολιτική πραγματικότητα στη Μέση Ανατολή μετά τις αραβικές εξεγέρσεις, σε συνδυασμό με τις δυσκολίες που η Τουρκία αντιμετωπίζει στην περιοχή, δημιουργούν σημαντικές ευκαιρίες για την ελληνική εξωτερική πολιτική τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Ωστόσο, η εμβάθυνση της στρατιωτικής συμμαχίας με το Ισραήλ, όχι μόνο δεν επιτρέπει την αξιοποίηση αυτών των ευκαιριών, αλλά υποσκάπτει έναν εποικοδομητικό ρόλο της Ελλάδας για την ειρήνη και την σταθερότητα στη Μέση Ανατολή. Ακόμη, εκτός από την μεγαλύτερη απομόνωση της Ελλάδας, υπάρχει ο κίνδυνος να εμπλακεί η χώρα στην μακροχρόνια διαμάχη ανάμεσα στο Ισραήλ και τα αραβικά κράτη με απρόβλεπτες συνέπειες.

Συνολικά, η αδυναμία κατανόησης των αλλαγών και της δυναμικής τους στο περιβάλλον της συμμαχίας Ελλάδας-Ισραήλ και του τρόπου με τον οποίο αυτές επηρεάζουν τη συμμαχία, εμπεριέχει σημαντικούς κινδύνους για την ελληνική εξωτερική πολιτική. Η μη κατανόηση της πραγματιστικής εξωτερικής πολιτικής των γειτόνων μας και η αντίληψη ότι το Ισραήλ θεωρεί τη συμμαχία με την Ελλάδα μία μακροπρόθεσμη επιλογή της εξωτερικής του πολιτικής, ανεξάρτητα από άλλους περιφερειακούς παράγοντες ή από την τελική έκβαση του ενεργειακού ζητήματος στην Ανατολική Μεσόγειο, είναι εξαιρετικά επικίνδυνα. Τέλος, η πρόσδεση της Ελλάδας στη συμμαχία με το Ισραήλ με ταυτόχρονη υποβάθμιση των σχέσεών της με τον αραβικό κόσμο και τη δυναμική του, συνιστά μία επιλογή υψηλού κινδύνου που είναι πιθανό να οδηγήσει σε εξελίξεις με σημαντικό κόστος στο μέλλον.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «Γ. Μανιάτης: Σύντομα ενεργειακός κόμβος η Ελλάδα», εφ. Ναυτεμπορική, 3.8.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/683018/g-maniatis-suntoma-energeiakos-kombos-i-ellada>
2. Syngros, M. A., «Greece, Israel: Small countries that can have a big impact», εφ. The Jerusalem Post, 9.12.2012, διαθέσιμο στο: <http://www.jpost.com/Opinion/Op-Ed-Contributors/Greece-Israel-Small-countries-that-can-have-a-big-impact>
3. Stylianidis, E., «Israel and Greece: A common destiny», εφ. Haaretz, 2.12.2013, διαθέσιμο: <http://www.haaretz.com/opinion/.premium-1.561262>, και δηλώσεις του Γ. Μανιάτη στο Πίου, Μ., «Μάχη Ελλάδας- Τουρκίας για το φυσικό αέριο του Ισραήλ», εφ. Ημερησία, 12.10.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=113128420>
4. Tsakiris Th. (2014), «Shifting Sands or Burning Bridges?», Eliamep Policy Paper, No 22, σ.32. Επίσης, Ραβανός, Α. «Γεωπολιτική συμμαχία με το Ισραήλ θέλει ο Σαμαράς», εφ. Το Βήμα, 14.12.2011, διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=434866>.
5. Μπεκιάρης, Δ., «Κυλάει το νερό στο αυλάκι για Ελλάδα και Ισραήλ», Fortune Greece, 9.4.2014, διαθέσιμο: <http://www.fortunegreece.com/article/kilai-nero-sto-avlaki-gia-ellada-ke-israil> και Πελώνη, Α., «Άξονας Ελλάδας- Ισραήλ με όχημα την ενέργεια», εφ. Τα Νέα, 7.10.2013, διαθέσιμο: <http://www.tanea.gr/news/politics/article/5045632/aksonas-elladas-israel-me-oxhma-thn-energeia>. Ακόμη, Πίου, Μ., «Μάχη Ελλάδας- Τουρκίας για το φυσικό αέριο του Ισραήλ», εφ. Ημερησία, 1.9.2014, διαθέσιμο στο: <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=113128420>.
6. Δηλώσεις Ι. Μάζη στο Γιάμαλη Α. (επ.) «Ελλάδα- Ισραήλ: Τι περιλαμβάνει η "συνεργασία";», εφ. Η Αυγή, 13.10.2013, διαθέσιμο: <http://www.avgi.gr/article/1128330/ellada-israel-ti-perilambanei-i-sunergasia->.
7. Συνέντευξη Ι. Μάζη στο Δρουσιώτου Σ. Α. «Ισχυροποιηθείτε με ισχυρούς συμμάχους», εφ. Ο Φιλελεύθερος, 4.3.2012, σ. 10.
8. Dokos Th. (2013), «The prospects for Greek-Israeli Relations: A view from Athens», Eliamep Briefing Note, No 11, σ.1.
9. Ντόκος Θ. (2011), «Ένταση στην Ανατολική Μεσόγειο: Το Γεωπολιτικό «Τετράγωνο» Ελλάδας- Κύπρου- Ισραήλ- Τουρκίας», ΕΛΙΑΜΕΠ, Κείμενο Εργασίας, No 23, σσ 9 -10, και Petrakis M. «Greece Deepens Israeli Ties Seeking Economic Gains Amid Crisis», Bloomberg, 24.8.2011, διαθέσιμο στο: <http://www.bloomberg.com/news/2011-08-23/greece-deepens-israeli-ties-seeking-economic-gains-amid-crisis.html>. Επίσης Cohen J., «Greece, Israel sign pact on security cooperation», Jewish Telegraphic Agency, 5.9.2011, διαθέσιμο: <http://www.jta.org/2011/09/05/news-opinion/israel-middle-east/greece-israel-sign-pact-on-security-cooperation>.
10. Tsakiris Th. (2014), όπ.παρ., σ. 36.
11. στο ίδιο, σ.36.
12. Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας, «Άσκηση Noble Dina 2014», 1.9.2014, διαθέσιμο: http://www.geetha.mil.gr/index.asp?a_id=1713&nid=3251
13. Βενέτης, Ευ. (2012), «Η Ελληνική Διπλωματία και η Αραβο-Ισραηλινή Διένεξη», ΕΛΙΑΜΕΠ No 20/2012, σ. 10.
14. «Report: Turkey scrambles jets after Israeli craft enters Cyprus airspace», εφ. Haaretz, 17.5.2012, διαθέσιμο στο: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/report-turkey-scrambles-jets-after-israeli-craft-enters-turkish-cyprus-airspace-1.431044>.
15. Δηλώσεις Στ. Λυγερού στο Ψαρά, Μ. (επ.) «Ελλάδα- Κύπρος- Ισραήλ: Νέα γεω-οικονομική συμμαχία;», εφ. Ο Φιλελεύθερος, 12.8.2014, διαθέσιμο στο: <http://www.philenews.com/AssetService/Image.ashx?t=2&pg=58099> &, και Stylianidis, E. (2013), όπ.παρ.
16. Syngros, M. A., «Greece, Israel: Small countries that can have a big impact», εφ. The Jerusalem Post, 12.9.2012, διαθέσιμο στο: <http://www.jpost.com/Opinion/Op-Ed-Contributors/Greece-Israel-Small-countries-that-can-have-a-big-impact>, και Tsakiris Th. (2014) όπ.παρ., σ.31.
17. Cohen, M. & Freilich, Ch. (2014), «Breakdown and Possible Restart: Turkish- Israeli Relations under the AKP», Israel Journal of Foreign Affairs, VIII: 1, σ. 49, και Alon Ben-Meir, «Turkey and Israel: Now Is the Time to Reconcile», εφ. The Huffington Post, 21.5.2012, διαθέσιμο στο: http://www.huffingtonpost.com/alon-benmeir/turkey-and-israel-now-is_b_1532767.html. Επίσης Efthymiopoulos, M. (2012), «An Alliance between Greece, Turkey, and Israel?», Turkish Policy Quarterly, Vol 11:3, σ. 151.

18. Alon Ben-Meir (2012), όπ.παρ., και Kasapoglu, C. (2013a) «Understanding Turkish- Israeli Rapprochement: Why now, what next?», EDAM Discussion Paper Series 2013/04, p. 5, επίσης, Grigoriadis, I. (2013), «Learning from the 'Arab Spring': Turkish Foreign Policy in Flux?», Eliamep Working Paper, No 32/2013, σ. 8.
19. Seib, G. & Spindle, B. «Brutal Rise of Islamic State Turns Old Enemies Into New Friends», εφ. The Wall Street Journal, 30.08.2014, διαθέσιμο: <http://online.wsj.com/articles/brutal-rise-of-islamic-state-turns-old-enemies-into-new-friends-1409355718>.
20. Inbar E. (2013), «Erdogan is in Trouble», BESA Paper, No. 229, σσ 1-2.
21. Kasapoglu C. (2013β), «Turkey and Israel: A 'what next?' mindset», εφ. The Jerusalem Post, 2.4.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.jpost.com/Opinion/Op-Ed-Contributors/Turkey-and-Israel-A-what-next-mindset-308459>, και Balci, B. «Can Turkey and Israel Mend Relations?», World Policy Blog, 15.5.2014, διαθέσιμο στο: <http://www.worldpolicy.org/blog/2014/05/15/can-turkey-and-israel-mend-relations>, και Goren, N. (2012) «An Unfulfilled Opportunity for Reconciliation: Israel and Turkey during the Arab Spring», Insight Turkey, 14:2, σ. 128.
22. Levinson Ch & Parkinson J. & Nelson C., «Israeli Apology Resets Alliance With Turkey», εφ. The Wall Street Journal, 21.3.2013, διαθέσιμο στο: <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424127887323419104578376352205848268>
23. Cohen, M. & Freilich, Ch. (2014), όπ.παρ., σ. 50, και «Turkey and Israel: business as usual after the Mavi Marmara», εφ. Today's Zaman, 06/05/2012, διαθέσιμο: <http://www.todayszaman.com/news-279529-turkey-and-israel-business-as-usual-after-the-mavi-marmara.html>.
24. Tsakiris Th. (2014), όπ.παρ., σ.37, και Ντόκος Θ. (2011), όπ.παρ. σ. 9.
25. Γαλιατσάτος Π. (2014α), «Επαφές Noble Energy με εταιρίες Τουρκίας», εφ. Η Καθημερινή, 19.02.2014, διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/754525/article/epikairothta/politikh/epafes-noble-energy-me-etaireies-toyrkias>
26. Γαλιάτσος Π. (2014β), «Απομακρύνεται το σχέδιο αγωγού Ελλάδας- Ισραήλ», εφ. Η Καθημερινή, 21.3.2014.
27. Δηλώσεις Amit Mor, CEO of Eco Energy Financial and Strategic Consulting, στο Joy, O. «Can Cyprus cash-in on gas treasure chest locked beneath the sea?», CNN, 17.12.2013, διαθέσιμο: <http://edition.cnn.com/2013/12/13/business/cyprus-gas-treasure-chest/>.
28. Dombey, D. «Israel and Turkey eye ties on Syria», εφ. Financial Times, 24.3.2014, διαθέσιμο στο: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/954d2424-9498-11e2-9487-00144feabdc0.html#axzz3C5C9ulO1>.
29. Η ενέργεια είναι καθοριστικό ζήτημα για την Τουρκία και τις επιδιώξεις της. Σύμφωνα με δηλώσεις του Τούρκου υπουργού ενέργειας Taner Yildiz «Στοχεύουμε η Τουρκία να μην χρειάζεται να εισάγει πετρέλαιο ή φυσικό αέριο το 2023» και «συνεχίζουμε την δουλειά μας ώστε η Τουρκία να γίνει ενεργειακός κόμβος». Σχετικά στο Daloglu T. (2013), «Turkey-Israel Tensions Set Back Turkish Energy Interests», Al-Monitor, 10.1.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/01/israel-turkey-tensions-energy.html#>.
30. Το διμερές εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών αυξήθηκε κατά 30,7% από το 2010 στο 2011 και παρά τη μείωσή του το 2012, είναι συνολικά αυξημένο σε σύγκριση με την προ «Mavi Marmara εποχή». Σχετικά στο Cagaptay S. & Evans T. (2012), «The Unexpected Vitality of Turkish-Israeli Trade», The Washington Institute for Near East Policy, σσ 1- 2.
31. Grigoriadis, I. (2012), «Seeking Opportunities in Crisis Times: Greek Foreign Policy in the Middle East», Eliamep Thesis, σ. 1
32. στο ίδιο, σ. 6.
33. Onis, Z. (2012), «Turkey and the Arab Spring: Between Ethics and Self-Interest», Insight Turkey, Vol 14:3, σσ 49-57.
34. Ντόκος Θ. (2011), όπ.παρ., σ. 6.
36. Onis Z. (2012), όπ.παρ., σ. 56.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Arbell, D., (2012), «The beginning of a Turkish-Israeli Rapprochement?», Brookings Institute, 3.12.2012, διαθέσιμο στο: <http://www.brookings.edu/blogs/up-front/posts/2012/12/03-turkey-israel-arbell>.
- Balci, B., (2014), «Can Turkey and Israel Mend Relations?», World Policy Blog, 15.5.2014, διαθέσιμο στο: <http://www.worldpolicy.org/blog/2014/05/15/can-turkey-and-israel-mend-relations>.
- Ben-Meir, A., (2012), «Turkey and Israel: Now Is the Time to Reconcile», εφ. The Huffington Post, 21.5.2012, διαθέσιμο στο: http://www.huffingtonpost.com/alon-benmeir/turkey-and-israel-now-is_b_1532767.html.
- Βενέτς, Ευ., (2012), «Η Ελληνική Διπλωματία και η Αραβο-Ισραηλινή Διένεξη», ΕΛΙΑΜΕΠ No 20/2012, σσ 1-17.
- Cagaptay, S. & Evans, T., (2012), «The Unexpected Vitality of Turkish-Israeli Trade», The Washington Institute for Near East Policy, σσ 1-8.
- Cohen, J., (2011) «Greece, Israel sign pact on security cooperation», Jewish Telegraphic Agency, 5.9.2011, διαθέσιμο: <http://www.jta.org/2011/09/05/news-opinion/israel-middle-east/greece-israel-sign-pact-on-security-cooperation>.
- Cohen, M. & Freilich, Ch., (2014), «Breakdown and Possible Restart: Turkish- Israeli Relations under the AKP», Israel Journal of Foreign Affairs, VIII: 1, σσ 39-55.
- Γαλιατσάτος, Π., (2014α), «Επαφές Noble Energy με εταιρίες Τουρκίας», εφ. Η Καθημερινή, 19.02.2014, διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/754525/article/epikairothta/politikh/epafes-noble-energy-me-etairies-toyrkias>.
- Γαλιατσάτος, Π., (2014β), «Απομακρύνεται το σχέδιο αγωγού Ελλάδας- Ισραήλ», εφ. Η Καθημερινή, 21.3.2014.
- Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας, «Άσκηση Noble Dina 2014», 1.9.2014, διαθέσιμο: http://www.geetha.mil.gr/index.asp?a_id=1713&nid=3251.
- Γάμαλη, Α., (επ.), (2013), «Ελλάδα- Ισραήλ: Τι περιλαμβάνει η "συνεργασία";», εφ. Η Αυγή, 13.10.2013, διαθέσιμο: <http://www.avgi.gr/article/1128330/ellada-israil-ti-perilambanei-i-sunergasia->
- «Γ. Μανιάτης: Σύντομα ενεργειακός κόμβος η Ελλάδα», εφ. Ναυτεμπορική, 3.8.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/683018/g-maniatis-suntoma-energeiakos-kombos-i-ellada>.
- Daloglu, T., (2013), «Turkey-Israel Tensions Set Back Turkish Energy Interests», Al-Monitor, 10.1.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/01/israel-turkey-tensions-energy.html#>.
- Dokos, Th., (2013), «The prospects for Greek-Israeli Relations: A view from Athens», Eliamep Briefing Note, No 11, σσ 1-4.
- Dombey, D., (2014), «Israel and Turkey eye ties on Syria», εφ. Financial Times, 24.3.2014, διαθέσιμο στο: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/954d2424-9498-11e2-9487-00144feabdc0.html#axzz3C5C9ulO1>.
- Δρουσιώτου, Σ. Α., (2014), «Ισχυροποιηθείτε με ισχυρούς συμμάχους», εφ. Ο Φιλελεύθερος, 4.3.2012.
- Efthymiopoulos, M., (2012), «An Alliance between Greece, Turkey, and Israel?», Turkish Policy Quarterly, Vol 11:3, σσ 149-154.
- Goren, N., (2012), «An Unfulfilled Opportunity for Reconciliation: Israel and Turkey during the Arab Spring», Insight Turkey, 14:2, σσ 121-135.
- Grigoriadis, I., (2013), «Learning from the 'Arab Spring': Turkish Foreign Policy in Flux?», Eliamep Working Paper, No 32/2013, σσ 1-16.
- Grigoriadis, I., (2012), «Seeking Opportunities in Crisis Times: Greek Foreign Policy in the Middle East», Eliamep Thesis, σσ 1-7.
- Inbar, E., (2013), «Erdogan is in Trouble», BESA Paper, No. 229, σσ 1-2. Kasapoglu, C., (2013β), «Turkey and Israel: A 'what next?' mindset», εφ. The Jerusalem Post, 2.4.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.jpost.com/Opinion/Op-Ed-Contributors/Turkey-and-Israel-A-what-next-mindset-308459>.
- Levinson, Ch. & Parkinson, J. & Nelson, C., (2013), «Israeli Apology Resets Alliance With Turkey», εφ. The Wall Street Journal, 22.3.2013, διαθέσιμο στο: <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424127887323419104578376352205848268>.

Μπεκιάρης, Δ., (2014), «Κυλάει το νερό στο αυλάκι για Ελλάδα και Ισραήλ», Fortune Greece, 9.4.2014, διαθέσιμο: <http://www.fortunegreece.com/article/kilai-nero-sto-avlaki-gia-ellada-ke-israil>.

Ντόκος, Θ., (2011), «Ένταση στην Ανατολική Μεσόγειο: Το Γεωπολιτικό «Τετράγωνο» Ελλάδας- Κύπρου- Ισραήλ- Τουρκίας», ΕΛΙΑΜΕΠ Κείμενο Εργασίας, No 23, σσ 1-12.

Onis, Z., (2012), «Turkey and the Arab Spring: Between Ethics and Self-Interest», Insight Turkey, Vol 14:3, σσ 45-63.

Petrakis, M., (2011), «Greece Deepens Israeli Ties Seeking Economic Gains Amid Crisis», Bloomberg, 24.8.2011, διαθέσιμο στο: <http://www.bloomberg.com/news/2011-08-23/greece-deepens-israeli-ties-seeking-economic-gains-amid-crisis.html>.

Πελώνη, Α., (2013), «Άξονας Ελλάδας- Ισραήλ με όχημα την ενέργεια», εφ. Τα Νέα, 7.10.2013, διαθέσιμο: <http://www.tanea.gr/news/politics/article/5045632/aksonas-elladas-israhl-me-oxhma-thn-energeia>.

Πίου, Μ., (2013), «Μάχη Ελλάδας- Τουρκίας για το φυσικό αέριο του Ισραήλ», εφ. Ημερησία, 12.10.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&ruid=113128420>

«Report: Turkey scrambles jets after Israeli craft enters Cyprus airspace», εφ. Haaretz, 17.5.2012, διαθέσιμο στο: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/report-turkey-scrambles-jets-after-israeli-craft-enters-turkish-cyprus-airspace-1.431044>.

Ραβανός, Α., (2011), «Γεωπολιτική συμμαχία με το Ισραήλ θέλει ο Σαμαράς», εφ. Το Βήμα, 14.12.2011, διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=434866>.

Seib, G. & Spindle, B., (2014), «Brutal Rise of Islamic State Turns Old Enemies Into New Friends», εφ. The Wall Street Journal, 30.08.2014, διαθέσιμο: <http://online.wsj.com/articles/brutal-rise-of-islamic-state-turns-old-enemies-into-new-friends-1409355718>.

Syngros, M. A., (2012), «Greece, Israel: Small countries that can have a big impact», εφ. The Jerusalem Post, 9.12.2012, διαθέσιμο στο: <http://www.jpost.com/Opinion/Op-Ed-Contributors/Greece-Israel-Small-countries-that-can-have-a-big-impact>.

Stylianidis, E., (2013), «Israel and Greece: A common destiny», εφ. Haaretz, 2.12.2013, διαθέσιμο: <http://www.haaretz.com/opinion/.premium-1.561262>.

Tsakiris, Th., (2014), «Shifting Sands or Burning Bridges?», Eliamep Policy Paper, No 22, σσ 1-70.

«Turkey and Israel: business as usual after the Mavi Marmara», εφ. Today's Zaman, 06/05/2012, διαθέσιμο: <http://www.todayszaman.com/news-279529-turkey-and-israel-business-as-usual-after-the-mavi-marmara.html>.

Ψαρά, Μ. (επ.), (2014), «Ελλάδα- Κύπρος- Ισραήλ: Νέα γεω-οικονομική συμμαχία;», εφ. Ο Φιλελεύθερος, 12.8.2014, διαθέσιμο στο: <http://www.philenews.com/AssetService/Image.ashx?t=2&pg=58099&>.

Προφίλ

Ο Ελληνικός Σύλλογος Αποφοίτων του London School of Economics and Political Science ιδρύθηκε το 1992 με σκοπό να αποτελέσει το σημείο συγκέντρωσης και τη φωνή των αποφοίτων του ιστορικού Πανεπιστημίου στην Ελλάδα.

Σήμερα, αποτελεί έναν από τους πιο ενεργούς Συλλόγους αποφοίτων ξένων πανεπιστημίων, έχοντας υψηλό αριθμό εγγεγραμμένων και ενεργών μελών, καθώς και έντονη δραστηριότητα στη διοργάνωση συνεδρίων και κοινωνικών εκδηλώσεων με τη συμμετοχή σημαντικών προσωπικοτήτων του πολιτικού, επιχειρηματικού και ακαδημαϊκού χώρου στην Ελλάδα και διεθνώς.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου για τη διετία 2014-2016 απαρτίζεται από τους κ.κ.:

Μαρία Ξυτάκη	Πρόεδρο
Αθηνά Μαρκομιχελάκη	Αντιπρόεδρο
Γιάννη Τζώρτζη	Γενικό Γραμματέα
Αλέξανδρο Καρανδρέα-Καρύδη	Ταμία
Αθανάσιο Ζώνη	Μέλος
Ναταλία Πετρίδη	Μέλος
Γιάννη Φελούκα	Μέλος

info@lsealumni.gr
www.lsealumni.gr

Σημείωση:

Η Πνευματική Ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς την τήρηση διατυπώσεων και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Επισημαίνεται πάντως ότι σύμφωνα με το ν. 2121/1993 (όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει) και τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το ν. 100/1975) απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος συλλογικού έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική, μηχανική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή, η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση, καθώς και κάθε άλλη διασκευή ή μετατροπή, που θα προορίζεται να εξυπηρετήσει αμιγώς εμπορικούς σκοπούς, χωρίς την έγγραφη άδεια των δημιουργών του, των οποίων οι απόψεις είναι αυστηρά προσωπικές και δεν απηχούν απαραίτητα τις θέσεις του Ελληνικού Συλλόγου Αποφοίτων του London School of Economics and Political Science.

THE HELLENIC ALUMNI ASSOCIATION
OF THE LONDON SCHOOL OF ECONOMICS
AND POLITICAL SCIENCE ■

www.lsealumni.gr

Ομάδες Σκέψης Β΄ Κύκλος 2014